

Redovisning av åtgärdsprogram för stinkmålla, 2017 – 2022

(Chenopodium vulvaria)

Hotkategori: EN

Rapporten har upprättats av
Gabrielle Rosquist, Länsstyrelsen Skåne

NATURVÅRDSVERKET

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för stinkmålla 2017 – 2022 har koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Skåne län. Denna rapport är en redovisning till Naturvårdsverket av genomförda åtgärder och resultat från programperioden. Redovisningen har kompletterats med viss information om arten t.o.m. 2025. Rapporten innehåller även förslag om programmets eventuella fortsättning.

De konkreta slutsatserna i rapporten speglar författarens bedömningar och är inte en självklar återspeglning av Naturvårdsverkets ställningstagande. Rapporten kommer att användas som ett underlag för Naturvårdsverkets beslut om åtgärdsprogrammets fortsättning.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns på Naturvårdsverkets hemsida:

Åtgärdsprogram för stinkmålla, ISBN 978-91-620-6442-6.

Stockholm mars 2026

Maria Widemo
Chef Artenheten

Innehåll

FÖRORD	3
INNEHÅLL	4
SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	7
VISION OCH MÅL	8
Vision	8
Långsiktigt mål	8
Kortsiktigt mål	8
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	9
Dialog och samverkan	9
Aktiva åtgärder i fält	10
Datainsamling och analyser	10
Kostnad av genomförda åtgärder	13
RESULTAT AV GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	14
SLUTSATSER	16

Sammanfattning

Stinkmålla (*Chenopodium vulvaria*) är en av Sveriges mest sällsynta kärlväxter och finns idag endast bofast på tre platser i Sverige; Falsterbo och Skanör i Skåne samt Mjölby i Östergötland. Under 2019 noterades arten även i Göteborg i Västra Götaland.

Stinkmållan har normalt ett nedliggande växtsätt och är, liksom många andra ettåriga kulturspridda arter, konkurrenssvag. Växtplatsen behöver vara öppen och vegetationsfri för att fröna ska gro, plantor blomma och sätta nya frön. Stinkmållan gynnas även av en hög näringshalt. Arten följde troligen med hästtransporter i det gamla kulturlandskapet och gynnades av att vegetationen hölls kort och näringsrikedomen relativt hög. Idag utgörs miljöerna av grus- och kullerstensbelagda gårdar, bangårdsområden samt trottoarer och gatukanter.

De största hoten mot stinkmållan är att växtplatserna växer igen, exploateras eller att plantor rensas bort. Etablering på nya platser i landskapet sker ytterst sällan och tillförseln av frön till tillfälliga och nya lokaler har upphört på naturlig väg. För att få möjlighet att genomföra riktade åtgärder för bevarande av stinkmålla finns därför ett åtgärdsprogram för arten sedan 2011 och sedan 2017 en uppdaterad åtgärdestabell. Åtgärdsprogrammet för stinkmålla klassificerades som ett beredskapsprogram av Naturvårdsverket 2018 och under programperioden 2017–2022 har åtgärder endast genomförts vid behov.

Under perioden har kända förekomster av stinkmålla övervakats genom floraväktarverksamheten i berörda län. De tre permanenta förekomsterna i landet har varit någorlunda stabila och de senaste noteringarna visar att det finns sammanlagt runt 500 individer under programperioden.

Ex situ-bevarande av lokala provenienser av stinkmålla i levande genbank sker i två botaniska trädgårdar i Skåne samt vid Linköpings Naturcenter. Förutom publik visning av arten i trädgårdarna, produceras även frö som kan användas till populationsförstärkning och nyetablering. Under programperioden har endast ett nyetableringsförsök genomförts och det var på friluftsmuseet Kulturen i Lund.

Det finns ett stort behov av åtgärder för stinkmålla om arten ska ha en framtid i landet. Populationsförstärkningar behöver fortsätta och arten måste etableras på nya lokaler för att minska riskerna för nationellt utdöende. Det bör ses över om nya lokaler kan etableras inom skyddade områden eller i lämpliga kulturmiljöer där en långsiktig anpassad skötsel kan säkras. Samarbete med lokala aktörer som kan odla arten för att få fram nya frön behöver fortsätta. Kunskapen behöver öka om stinkmållans livsmiljö och vad man kan göra för att gynna arten, och populationerna fortsatt övervakas.

Programmet bör förlängas med översyn över de kortsiktiga och långsiktiga målen samt en mindre uppdatering av åtgärdstabellen. Placeringen av programmet i beredskapskategorin bör ses över eftersom riktade insatser behövs för ett långsiktigt bevarande och inte enbart åtgärder vid behov.

Under programperioden har medel från Naturvårdsverkets anslag till åtgärdsprogrammen endast bekostat floraväxteriet i Östergötland vilket uppgått till sammanlagt 4 260 kronor.

Bakgrund

I Sverige är stinkmålla känd sedan 1600-talet och har i Skåne varit känd från cirka 40 lokaler. Idag finns arten endast kvar på tre naturliga och någorlunda permanenta lokaler i landet; Falsterbo och Skanör i Skåne samt Mjölby i Östergötland. Under 2019 gjordes även fynd i Göteborg och plantor har noterats sedan dess. I Skanör/Falsterbo växer arten framför allt på grus- och kullerstensbelagda gårdar, trottoarer och gatukanter, medan den i Mjölby hittas inom bangårdsområdet och i gatukanter i centrum.

Stinkmållan har ofta ett nedliggande växtsätt och är, liksom många andra ettåriga kulturspridda arter, konkurrenssvag. Växtplatsen behöver vara öppen och vegetationsfri för att arten ska kunna gro och för att plantorna ska kunna växa upp och sätta nya frön. Mer information om arten finns i Naturvårdsverkets rapport 6442 Åtgärdsprogram för stinkmålla, 2011–2015 samt på www.artfakta.se.

De allvarligaste hoten mot stinkmållan är att växtplatserna förändras från att vara öppna och fria från konkurrerande vegetation till att ytorna får växa igen, får en permanent heltäckande beläggning eller bebyggs. Ett annat hot är att stinkmållan blir bortrensad i strävan att hålla trottoarer, fastighetsgränser, trädgårdsland och rabatter ogräsfria eller att trottoarer och vägar sopas. En bidragande orsak till att stinkmållan blivit allt mer sällsynt kan vara att spridning av frön på naturlig väg har upphört.

I Sverige är stinkmålla bedömd (2020) som Starkt hotad (EN) och är sedan januari 2000 fridlyst i hela landet. De kvarvarande lokalerna för arten saknar formellt skydd. Ett åtgärdsprogram för stinkmålla fastställdes i maj 2011 och programperioden löpte till och med 2015. En programredovisning genomfördes i november 2015 och programmet förlängdes därefter med uppdaterad åtgärdsstabell till och med 2021. 2021 förlängdes programmet t.o.m. 2023. Denna redovisning avser perioden 2017–2022.

Inom ramen för åtgärdsprogrammet fram till 2015 har framför allt informationsinsatser och stödutsättningar genomförts och övervakning har skett genom de regionala floraväktarverksamheterna.

Kända permanenta lokaler med stinkmålla förekommer i Skåne och Östergötland, som omfattas av det befintliga åtgärdsprogrammet. I Västra Götaland upptäcktes stinkmålla i Göteborg 2019. Till redovisningen har länsstyrelserna i Skåne, Östergötland och Västra Götaland bidragit.

Vision och mål

Den vision och de mål som nämns i den uppdaterade åtgärdstabellen för stinkmålla 2017–2021 lyder:

Vision

För att stinkmålla ska ha en gynnsam bevarandestatus i landet måste antalet individ öka på alla enskilda växtplatser och sammanlagt bör antalet livskraftiga populationer i Skåne uppgå till 10–15 och i Östergötland till 3–5. Om antalet plantor kan hållas på en hög nivå på relativt många lokaler finns möjlighet för fröproduktionen att öka kraftigt och minska ett framtida behov av återintroduktion och förstärkning av svaga populationer. Därigenom ökar även möjligheterna för stinkmålla att spontant sprida sig till nya lokaler.

Långsiktigt mål

Stinkmålla ska 2025 finnas på minst 10 lokaler med vardera minst ett 50-tal individ i Skåne och på minst tre lokaler med vardera minst ett 50-tal individ i Östergötland eller på lokaler i anslutning till banmiljöer i andra län. Dessa lokaler ska ha en ändamålsenlig skötsel och fröproduktionen ska vara så stor att det dels kan bildas en långlivad fröbank på lokalerna, dels kan frön spontant spridas vidare till nya lämpliga lokaler i omgivningarna.

Kortsiktigt mål

År 2021 ska stinkmålla ha stabila populationer med minst ett 50-tal individ på var och en av de tre skånska lokaler där arten uppträtt spontant de senaste åren. Åtminstone tre nya populationer ska ha skapats genom utplantering/utsådd på lämpliga lokaler i västra Skåne. En återintroduktion på bangården i Mjölby ska ha gjorts om inventeringar visar att den numera saknas här. Den negativa påverkan genom bortrensning som arten idag lider av på sina växtplatser ska då ha upphört och ersatts med åtgärder inriktade på att gynna stinkmålla.

Genomförda åtgärder

I det här avsnittet ges en kortfattad beskrivning av de åtgärder som har genomförts samt kostnader under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

Åtgärdsprogram för stinkmålla kategoriserades som ett beredskapsprogram av Naturvårdsverket 2018, vilket inneburit att det inte prioriterats av berörda län och åtgärder endast genomförts vid behov. Därmed är det flera föreslagna åtgärder som inte genomförts eller endast genomförts till viss del (se nedan).

Dialog och samverkan

Samarbete för att gynna stinkmålla har skett inom ramen för ex situ-bevarandeprojektet i Skåne som omfattar Länsstyrelsen Skåne, Fredriksdal Museer och Trädgårdar (Helsingborgs stad), Botaniska trädgården vid Lunds universitet, Lunds universitet och Lunds Botaniska Förening. Samarbete med friluftsmuseet Kulturen i Lund inleddes 2013 då det första försöket med utsådd av stinkmålla genomfördes med frö från Skanör. Under 2020 togs ny kontakt med museet och ytterligare en lokal etablerades i museets stadskvarter.

De botaniska trädgårdarna i Helsingborg och Lund har även byggt upp visningskvarter för hotade kärlväxter där bland annat stinkmålla visas upp för allmänheten. Samtidigt informerar trädgårdarna om arternas biologi/ekologi, var de naturligt förekommer, vilka hot som finns och var frömaterialen kommer ifrån.

I Östergötland har Länsstyrelsen haft dialog med Mjölby kommun om bevarandet av arten där förekomsterna är belägna på kommunal mark och man har även diskuterat möjligheterna till nyintroduktion av arten på någon lämplig plats i Mjölby tätort.

Under 2013 tog Länsstyrelsen Skåne fram en informationsfolder om stinkmålla som reviderades och trycktes upp på nytt 2019. I samband med floraväktarbesök på kända lokaler delades foldern ut och viss rådgivning gjordes. Foldern låg även tillgänglig på det kommunala Naturum Falsterbo fram till 2021 när den verksamheten lades ner.

Enligt den uppdaterade åtgärdestabellen ska informationsskyltar tas fram. Detta har inte gjorts inom programperioden eftersom det var tveksamt att exponera lokaler med stinkmålla som var skyddsklassificerad fram till 2023. Inom en kommande programperiod kan det vara aktuellt med lokalinformation nu när arten inte längre är skyddsklassad, framför allt om stinkmålla etableras på nya lokaler.

Aktiva åtgärder i fält

Inga biotopvårdande eller restaureringsåtgärder har genomförts inom programperioden inom ramen för ÅGP, men inom andra verksamheter. I Skåne förekommer stinkmålla framför allt i kullerstensbeläggning intill fastigheter i gatukvarteren i Skanör och Falsterbo där den enda åtgärden är att inte rensa bort plantorna, men väl konkurrerande vegetation. På den nyetablerade lokalen på Kulturen i Lund bibehålls stinkmållan genom att personalen rensar bort konkurrerande ogräs. Det kan finnas andra lämpliga kulturmiljöer i sydvästra Skåne dit arten kan spridas, vilket bör undersökas framöver och på dessa lokaler bör till exempel markstörning genomföras innan nyetablering med frö sker.

Direkta populationsförstärkande åtgärder

Redan 2010 samlades frön av stinkmålla från Skanör och uppförökades på Lunds universitet för att sås ut i framför allt Falsterbo under 2011. På en lokal sattes en hel kruka med plantor ut under 2012. Samtidigt gjordes försök med spridning av frö på Kulturen i Lund. Uppförökningen fortsatte därefter i samarbete med Fredriksdal museer och trädgårdar och under 2015/2016 fanns nya frön för utsädd.

För att säkra stinkmålla och andra hotade kärleväxter i Skåne inleddes under 2013 ett samarbete med Fredriksdal museer och trädgårdar i Helsingborgs stad och 2015 inkluderades även Botaniska trädgården vid Lunds universitet i samarbetet. Syftet var att trädgårdarna ska kunna hålla en liten genbank i odling samtidigt som Länsstyrelsen får frön med känd härkomst för populationsförstärkning eller etablering på nya lokaler. Idag finns stinkmålla i odling och producerar årligen frön för utsättning. I samarbetet ingår flera arter som omfattas av åtgärdsprogram, såsom åkerogräs, martorn, kärnlocka och fältnocka.

Under programperioden har stinkmålla endast såtts ut på Kulturen i Lund och på Fredriksdal i Helsingborg, men däremot har det gjorts uppföljningar av de tidigare försöken vilka kan ses under ”Datainsamling och analyser” nedan.

Hittills har det inte genomförts några populationsförstärkande åtgärder i Östergötland, men material från lokalen i Mjölby finns i odling i Linköpings Naturcentrums genbank för rödlistade kärleväxter och kan användas för utsädd framöver.

Datainsamling och analyser

Stinkmålla omfattas av den nationella floraväktarverksamheten och kända samt nya förekomster övervakas mer eller mindre regelbundet. Alla data rapporteras direkt på Artportalen i projektet ’Floraväktari Sverige’. Finansiella bidrag till floraväktariet har under programperioden utgått från den regionala miljöövervakningen, från Svenska Botaniska Föreningen samt från ÅGP-verksamheten i Östergötland.

Under programperioden har endast övervakning genomförts via floraväxteriet och i övrigt har inga riktade insatser genomförts för att leta nya lokaler för stinkmålla eller följa upp förstärkningar och nyetableringar. I Artportalen finns det 15 registrerad floraväxtlokaler för arten i Sverige (12 i Skånes, 2 i Östergötlands och en i Västra Götalands län). I Stockholms län finns noterade fynd av arten från 2011 och i Uppsala län från 2007, men dessa har inte observerats sedan dess och får betraktas som tillfälliga.

Under programperioden har kända lokaler övervakats i Skånes och Östergötlands län. Inom floraväxteriet har det sedan 2017 noterats totalt cirka 500 vildväxande plantor av stinkmålla i Sverige vid det senaste besöket (se tabellen nedan).

Sammanfattning av genomförd övervakning inom floraväxteriet på naturliga förekomster med stinkmålla under åren 2010–2025 samt på någon spontan lokal som ännu inte inkluderats i floraväxteriet. x = lokalen ej besökt.

Kommun	Falsterbo	Skanör	Skanör	Skanör	Skanör	Skanör	Skanör	Skanör	Skanör	Skanör	Malmö	Lund	Mjölby	Mjölby	Göteborg
Lokalnamn	Petter-Anders gård	Västergatan 31-33	Västergatan 25	Västergatan 15-17	Västergatan 7	Västergatan 4	Studentgården, Kyrkogatan 3	Skanörs rådhus	Östergatan 1-3	Östergatan, Stadsbrunnen	Månplan	Kiliansgatan	Järnvägsstationen	Fabriksgatan/Kyrkogatan	Geijertsgatan 16
Fyndår	1989?	1985?	1985?	1985?	1982	1985?	1989	1985?	1983	1985?	1989		1942		
2010	9	54	14	152	19	6	0	x	49	x	0		x	12	
2011	0	38	0	21	30	7	x	x	27	x	x		x	x	
2012	5	39	6	59	68	1	x	x	57	x	x		x	10	
2013	3	97	0	54	110	1	x	x	99	x	x		x	22	
2014	2	2	0	8	80	0	x	x	58	x	x		x	x	
2015	0	2	32	66	107	0	x	x	112	x	x		x	25	
2016	2	123	33	76	102	0	0	0	51	0	x		x	20	
2017	0	53	123	17	160	0	0	0	42	0	x		10	10	
2018	0	2	37	14	130	0	0	0	150	0	x		x	33	
2019	x	121	42	9	13	0	x	0	206	0	x		x	19	32
2020	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	18	15
2021	4	53	38	0	62	0	0	x	500	x	x		x	x	20
2022	12	27	11	13	47	0	x	x	500	x	x		x	x	2
2023	13	3	14	0	15	0	x	x	500	x	x		x	10	11
2024	2	6	17	0	29	0	x	x	200	x	x	3	x	35	2
2025	12												x	57	25

De utsättningar som genomförts i Skåne har endast resulterat i två lokaler där stinkmålla fortfarande fanns kvar under 2022 och det är lokalen i Falsterbo där en hel kruka med stinkmålla sattes ut i kullerstenen framför ett hus samt i kulturkvarteren på Kulturen i Lund där frö sågts ut.

Sammanfattning av genomförd övervakning inom floraväxteriet på lokaler med nyetablering av stinkmålla under åren 2010–2025. x = lokalen ej besökt.

Kommun	Helsingborg	Vellinge	Vellinge	Vellinge	Vellinge	Vellinge	Lund	Lund
Lokalnamn	Fredriksdal museer och trädgårdar	Falsterbo museum	Falsterbo Andreas Lundberga gården	Falsterbo Storgatan 15	Skanör Dykertgatan	Skanör Vånggatan	Kulturen 1	Kulturen 2
Utsådd	2014	2011	2011	2011	2015	2015	2013	2020
2012		14	44	1				
2013		12	7	27			0	
2014		4	4	35			1	
2015	x	11	0	55			0	
2016	x	1	0	139	0	0	0	
2017	noterad	1	0	318	x	x	x	
2018	x	1	0	38	x	x	x	
2019	x	0	0	100	x	x	x	
2020	x	x	x	x	x	x	x	
2021	x	1	0	16	x	x	noterad	noterad
2022	x	x	x	9	x	x	noterad	noterad
2023	x	x	x	8	x	x	x	x
2024	x	x	x	11	x	x	x	x
2025	x	x	x	10	x	x	x	x

Kostnad av genomförda åtgärder

Under programperioden har inga direkta kostnader lagts på programmet för stinkmålla förutom generell koordinering. Den totala kostnaden för genomförda åtgärder som bekostats via NV-ÅGP under programperioden 2017–2022 har uppgått till 9 807 kr (se tabell nedan). Utöver det har åtgärder såsom övervakning och odling av arten bekostats av andra finansiärer. De andra finansiärerna består av Floraväktarna som förutom ÅGP i Östergötland finansierats via Svensk Botanisk Förening och den regionala miljöövervakningen samt odling på Fredriksdal museer och trädgårdar, Botaniska trädgården vid Lunds universitet samt Linköpings Naturcentrum.

Åtgärd	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Dialog & samverkan samt övergripande koordinering	0	0	5 176	0	0	0	5176
Aktiva åtgärder i fält	0	0	4 631	0	0	0	4 631
Datainsamling & analyser	0	0	0	0	0	0	0
Total uppskattad kostnad för åren 2017–2021	0	0	9 807	0	0	0	9 807

Resultat av genomförda åtgärder

I det här avsnittet redovisas resultatet av de åtgärder som har genomförts under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

Åtgärdsprogrammet för stinkmålla kategoriserades som ett beredskapsprogram av Naturvårdsverket 2018, vilket innebär att åtgärder skulle genomföras vid behov. Några omfattande åtgärder har inte genomförts under programperioden, men däremot finns en regelbunden övervakning av arten eftersom programmet omfattas av floraväktarverksamheten där allt ifrån enstaka till årliga besök genomförts på de kända lokalerna.

Genom floraväkteriet har vi fått en ökad kännedom om artens utbredning och hur populationsutvecklingen ser ut på de olika lokalerna. Nationellt har det även visat sig att nya fynd upptäcks samtidigt som äldre fynd tenderar att försvinna efter något år och få lokaler har en stabil förekomst. Det totala antalet plantor i Skåne har varierat sedan floraväkteriet fick den omfattning det har idag. Antalet plantor har varit som lägst knappt 100 plantor och som mest drygt 700 under hela 2000-talet. I Östergötland har antalet plantor varierat mellan 10-tal till 50.

Sammanfattningsvis ser populationen ut att fortsatt ligga på en relativt låg nivå i Skåne och i landet i stort där populationsökningarna är obefintliga och etablering på nya lokaler liten. I sammanhanget kan nämnas att förekomsterna i Uppsala och Stockholm var tillfälliga och numera utgångna.

Den övergripande populationsutvecklingen 2017–2022:

- Under programperioden har populationsutvecklingen på lokaler i Skåne med naturliga förekomster av stinkmålla varit relativt stabil och legat runt 500 individer.
- På Mjölby stationsområde har det varit svårare att övervaka populationsutvecklingen, men för den andra förekomsten i Mjölby ser utvecklingen stabil ut och ligger mellan 10 och 30 plantor.
- I Göteborg finns några fynd av stinkmålla i gatumiljö sedan 2019 som observerats årligen fram till 2025.

I samband med en del av floraväktarbesöken har även kontakt tagits med markägare som informerats om förekomsten av stinkmålla, dess sällsynthet och vad man kan göra för att den ska kunna leva vidare. Som hjälp har man haft med sig en reviderad och nytryckt version av en folder som ursprungligen togs fram under 2013.

Tack vare det pågående ex situ-bevarandeprojektet av hotade kärlväxter i Skåne finns populationen i Skanör i odling i två botaniska trädgårdar; Fredriksdal museer och trädgårdar samt botaniska trädgården vid Lunds universitet. Detta material har använts för att försöka nyetablera arten på mer än sju nya lokaler i Skanör och

Falsterbo samt på friluftsmuseerna Fredriksdal i Helsingborg och Kulturen i Lund, men resultatet hittills har varit magert och endast tre av lokalerna hade kvar plantor under 2022. Däremot kan det förekomma årsvariationer så en lokal bör besökas under ett antal år innan man kan konstatera att arten är utgången.

De enda åtgärder som följts upp inom programperioden är de nyetableringar som genomförts under tidigare programperiod. Tyvärr har resultatet varit magert och endast tre lokaler hade plantor under 2022, men det kan inte uteslutas att den finns kvar på fler vilket kommande års övervakning får visa.

Odlingen och etableringsförsöken har bidragit till ökad kännedom om artens groningsbetingelser och frösättning samt bättre kännedom om artens habitatkrav. Arten är lättodlad och gror bra i vanlig trädgårdsjord under kontrollerade förhållanden, vilket erfarenheter från odling på Fredriksdal och i Lund visat. Från spridningsförsöken i Falsterbo har vi sett att den sällan eller mycket dåligt etablerar sig i ren och näringsfattig sand. Finns däremot lite grus/kullersten som ligger längs vägar där det mest troligt sprids näring från trafik och andra rörelser så har etableringsförsöken lyckats något bättre.

Några biotopvårdande insatser har inte genomförts eftersom arten framför allt förekommer på tomtmark med grus och/eller kullerstensbeläggning där den viktigaste åtgärden är att inte rensa bort plantor. Däremot gjordes anpassningar av biotoperna inför nyetableringarna inom förra programperioden, men det är svårt att dra några slutsatser eftersom dessa inte lyckats särskilt bra hittills. På Kulturen i Lund har konkurrerande vegetation rensats bort och nyetableringarna är relativt stabila.

Det är svårt att nämna något om förutsättningarna för stinkmållans bevarande förbättrats i Sverige eftersom arten omfattas av ett beredskapsprogram där riktade åtgärder endast genomförs vid akuta behov. Hotbilden är densamma där habitatet med näringsrika ytor utan konkurrens är få och i gatumiljöer riskerar arten att rensas bort. Det kan ändå nämnas att den ex situ-odling som sker av den skånska populationen bör kunna bidra till spridning av stinkmålla till lämpliga platser i landskapet för att minska risken för utdöende.

Slutsatser

I det här avsnittet redovisas en kortfattad bedömning av genomförda åtgärder och måluppfyllelse, samt rekommendation om programmets eventuella fortsättning.

De huvudsakliga åtgärderna som genomförts för stinkmålla inom programperioden är övervakning och ex situ odling av lokala provenienser i Skåne respektive Östergötland. På så vis vet vi hur populationsutvecklingen sett ut och det finns material säkrat ex situ och som frön tillgängliga för spridning i landskapet.

Stinkmålla var en gång i tiden en relativt vanlig växt i sydligaste Sverige och spreds troligen när människor och djur, framförallt hästar, rörde sig i odlingslandskapet. Idag är arten starkt begränsad till några få lokaler och kan inte sprida sig på egen hand. Förutom att anpassa livsmiljön för stinkmållan behöver den hjälp att sprida sig i landskapet. Tack vare att det finns lokalt material i odling, både i Skåne och i Östergötland, kan den förökas upp och sås ut i fler lämpliga miljöer i landet. Lämpliga kulturmiljöer i Skåne och Östergötland bör undersökas och i kommande programperiod bör kontakt med markägare/förvaltare tas, anpassad skötsel på utvalda platser genomföras och frön med lokal proveniens sås ut.

Förekomsterna i Göteborg bör undersökas och utredning om deras ursprung få visa om de ska säkras och material spridas till andra lämpliga platser i trakten. Botaniska trädgården i Göteborgs kan eventuellt vara en lämplig samarbetspartner för ex situ odling och uppförökning av frö för lokal spridning.

Uppföljning av de utsådder som tidigare genomförts har ökat vår kunskap om stinkmållans livsmiljö, men också i vilka miljöer utsådd inte lyckats. Till exempel har de skånska försöken med att så ut frön i ren, näringsfattig sand inte gett några resultat alls, medan utsådd på ytor som liknar artens befintliga miljö, dvs kulturmiljöer med kullersten, åtminstone initialt har resulterat i nya plantor med frösättning. Försök med etablering i kulturmiljöer bör återupprepas och spridas i landskapet för att minska risken för utdöende. Även skyddade områden bör övervägas vid nyetablering för att säkra en framtida skötsel av artens livsmiljö. Tidigare har fynd gjorts i tångvallar och man kan testa att så ut frön på några tång- eller driftvallsområden i Skanör och Falsterbo.

De kortsiktiga 5-åriga mål som sattes vid revideringen av åtgärdsprogrammet har i stort sett inte uppnåtts under programperioden. Eftersom programmet har kategoriserats som ett beredskapsprogram har det prioriterats ner inom de regionala arbetena med ÅGP och ambitionerna har inte varit att uppnå de satta kortsiktiga målen.

Uppföljning av de kortsiktiga målen för bevarande av stinkmålla under perioden 2017–2021 som sattes vid uppdatering av åtgärdstabellen.

Kortsiktiga mål inom ÅGP stinkmålla	Utfall 2021
År 2021 ska stinkmålla ha stabila populationer med minst ett 50-tal individ på var och en av de tre skånska lokaler där arten uppträtt spontant de senaste åren.	Delvis uppnådd (tre lokaler i Skanör har >50 individer, men ej stabila)
Åtminstone tre nya populationer ska ha skapats genom utplantering/utsådd på lämpliga lokaler i västra Skåne.	Ej uppnådd (endast en ny lokal etablerad)
En återintroduktion på bangården i Mjölby ska ha gjorts om inventeringar visar att den numera saknas här.	Ej genomförd (arten fanns kvar på bangården 2017)
Den negativa påverkan genom bortrensning som arten idag lider av på sina växtplatser ska då ha upphört och ersatts med åtgärder inriktade på att gynna stinkmålla.	Ej uppnådd

Övervakningen inom floraväxteriet har visat att tre av lokalerna i Skanör har haft >50 individ under programperioden som ett av de satta målen. Den enda åtgärden var information till markägare via spridning av den folder som uppdaterats under programperioden samt personlig kommunikation om hur unikt det är att ha denna växt på sin tomt.

De enda lyckade spridningsförsöken hittills har varit en utplantering i Falsterbo samt etableringen på Kulturen i Lund. På båda lokalerna har marken rensats på igenväxning med hänsyn till stinkmållan.

De långsiktiga målen till 2025 om 10 lokaler i Skåne respektive tre lokaler i Östergötland med vardera 50-tal individ och anpassad skötsel samt eventuell spridning till andra län kommer långt ifrån att uppfyllas och behöver revideras till en ny programperiod.

Det finns ett stort behov av att även fortsättningsvis kunna arbeta med åtgärder för att gynna stinkmållan i Sverige. Ska arten ha en framtid i landet behöver den spridas till fler lokaler där skötseln kan anpassas till artens behov. För aktiv spridning är tillgången till en större mängd lokala frön nödvändig, vilket förutsätter fortsättning på de redan inledda samarbetena med aktörer som kan odla lokala provenienser. Det bör ses över om nya lokaler kan etableras inom skyddade områden eller lämpliga kulturmiljöer där en långsiktig anpassad skötsel kan säkras.

Programmet bör förlängas med översyn över de kortsiktiga och långsiktiga målen samt en mindre uppdatering av åtgärdstabellen. Placeringen av programmet i beredskapskategorin bör ses över eftersom riktade insatser behövs för ett långsiktigt bevarande och inte enbart åtgärder vid behov. Det är inte heller självklart att övriga finansörer såsom floraväxteriet och trädgårdarnas stödodlingar kan fortsätta i nuvarande omfattning utan extra medel.

Åtgärdsprogrammet för stinkmållan är ett viktigt medel för att på sikt kunna vända den negativa trenden. För att bevara livskraftiga bestånd av arten och etablera den på fler lokaler inom utbredningsområdet krävs en fortsatt satsning på information, nyskapande av livsmiljöer och initiala stödutsättningar.